

УДК 027.7(477.54—25)

ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Кардинальні зміни, що сталися за десять останніх років в українському суспільстві, вимагають суттєвих змін у підготовці фахівців в усіх сферах діяльності, в тому числі спеціалістів-юристів. Адже саме випускники вищих навчальних закладів покликані у майбутньому нести в життя та впроваджувати нові ідеї, розробки, відкриття, передові технології, розробляти нові закони та слідкувати за їхнім дотриманням. Аналіз інформаційного забезпечення передових педагогічних технологій, що сприяють творчій активності та самостійній роботі студентів, є нагальним і необхідним.

Аналіз публікацій, присвячених реформуванню вищої освіти на базі впровадження нових освітніх технологій, дозволяє зробити висновок про недооцінювання авторами [1, 3, 6] ролі бібліотек вищих навчальних закладів у бібліотечно-інформаційному забезпеченні навчально-виховного процесу, впровадженні нових освітніх технологій та сприянні розвитку навичок самостійної роботи студентів. Автори публікацій, аналізуючи різні види нових освітніх технологій, роблять наголос на необхідності їхнього інформаційного забезпечення (підручники, методичні, посібники, нетрадиційні носії, інформаційні системи тощо), але забувають при цьому бібліотеку як основний суб'єкт інформаційного забезпечення навчального процесу ВНЗ. Такий підхід може дезорієнтувати колективи бібліотек і зашкодити процесу підготовки висококваліфікованих фахівців.

Аналіз діяльності бібліотеки Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого протягом останніх років показує, що якісне виконання основних функцій гарантує ґрунтовне документно-інформаційне забезпечення підготовки майбутніх фахівців, а також її перетворення на рівноправного учасника навчально-виховного процесу. Завдяки виваженій інформаційній політиці, бібліотека має всі можливості, щоб стати центром підготовки фахівців юридичної галузі, експериментальним полігоном для апробації нових освітніх технологій. Така роль бібліотеки в структурі академії пояснюється тим, що на нинішньому етапі головною її функцією є інформаційна. Навчання теж є типово інформаційним процесом, який супроводжує людину протягом усього її життя. Однією з умов залучення студента до соціокультурного буття суспільства є залучення його до інформаційного простору даного суспільства. Тому можна говорити про інформаційну природу соціалізації особистості студента. Оскільки навчання у вищому навчальному закладі збігається з періодом завершення формування особистості студента, важко переоцінити роль впливу на нього інформації, бо саме процес формування є результатом інформаційної взаємодії індивідуума з соціальним середовищем. Для створення оптимальних умов такої взаємодії бібліотека спрямувала свої зусилля на координацію діяльності бібліотек юридичного профілю та створення єдиної інформаційної мережі в регіоні.

У ході дослідження впливу інформації на особистість студента, звернемося до наукових досліджень у галузі вікової психології. Відповідно до класифікації соціального психолога І. Кона, студенти відносяться до категорії пізньої юності (від 18 до 23 — 25 років) або початку дорослості. Представники цієї вікової групи є дорослими як біологічно, так і соціально. Суспільство вважає студента не лише об'єктом соціалізації, а й відповідальним суб'єктом суспільно-виробничих відносин, оцінюючи його діяльність за дорослими стандартами, продовжуючи виховувати його. Аналіз вікових особливостей сту-

дентської молоді дозволяє створити умовний психологічний портрет студента-користувача бібліотекою академії. Як його основу можна використати певні елементи наукового дослідження В. Андреева "Діалектика виховання та самовиховання творчої особи. Основи педагогічної майстерності" [2]. Створення такого психологічного портрета сприяє кращому вивченню творчих здібностей студента, спрямованих на формування активної життєвої позиції, навчача самостійності у роботі. Правомірно виділити такі компоненти творчих здібностей студента, які враховують працівники бібліотеки під час надання різноманітної інформації, а саме:

- мотиваційно-творча активність та спрямованість;
- інтелектуально-логічні здібності;
- інтелектуально-евристичні здібності;
- морально-етичні якості особи;
- здатність до самоуправління;
- комунікативно-творчі та естетичні якості особистості;
- індивідуальні особливості особи.

Виявлення основних складників творчої активності студентів-юристів у процесі інформування дозволяє окреслити головні напрямки діяльності бібліотеки академії з інформаційно-документного забезпечення навчально-виховного процесу:

- інформаційне забезпечення вдосконалення традиційних форм та методів навчання;
- інформаційне забезпечення активних методів навчання;
- широке та ефективне використання технічних засобів навчання;
- застосування інформаційних технологій навчання та контролю знань.

Сприяючи удосконаленню традиційних методів навчання, бібліотека працює в напрямі інформаційного забезпечення раціональної організації лекційних та семінарських занять. Необхідним елементом цієї діяльності є раціональне формування бібліотечного фонду, який складає інформаційний потенціал бібліотеки. Свочасне використання необхідної літератури та оперативне надання інформації з питань методики проведення лекцій, культури публічного мовлення та араторського мистецтва допомагає викладачам в проведенні якісних лекцій, які спонукають студентів до самостійної, творчої роботи.

Бібліотека пропонує різноманітну інформацію, необхідну для проведення семінарських занять, які забезпечують створення освітнього продукту під час колективно-групової комунікації. Порівняно з іншими формами занять, семінари характеризуються підвищеною активністю та самостійністю студентів. Саме тому для ефективнішого інформаційно-документного забезпечення проведення семінарських занять та підготовки до них студентів використовуються інформаційно-рекомендаційні списки літератури для студентів та викладачів, на традиційних та нетрадиційних носіях, які допомагають у підготовці та проведенні різних типів навчальних занять. Працівниками нашої бібліотеки, наприклад, була підготовлена друкована інформація з таких навчальних дисциплін, як історія держави та права України; етика та естетика; філософія права тощо. Додаткова інформація доповнює основну навчально-методичну літературу, розширює можливість студентів у самостійній роботі.

Виконання бібліотекою академії когнітивної, освітньої функції, сприяє інформаційній підтримці нових освітніх технологій. Однією з таких педагогічних новинок, у розробці та впровадженні якої брали активну участь працівники бібліотеки, є методика CASE [4, с. 299—302]. Ця методика повна назва якої — пізнавальна акселерація у процесі вивчення природничих наук, а автори — англійські науковці М. Шейер, Ф. Ейтс та К. Ейтс [4, с. 299], набула популярності у другій половині 90-х років XX століття. Методика CASE (на професійній мові — з кейсами) передбачає аналіз або “рішення” конкретної ситуації з певного сценарію, який поєднує самостійну роботу в межах малої групи, публічний виступ із представленням та захистом запропонованого рішення, контрольне опитування студентів на предмет знання фактів кейсу, що розбирається. Певною особливістю кейс-технології є чітке структурування навчально-методичного матеріалу та його відповідне комплектування в спеціальний набір (кейс), що дозволяє використовувати названі кейси для дистанційного навчання (це і пояснює те, що окремі дослідники відносять кейс-технологію до дистанційних методів навчання). Використання методу кейса поєднує в собі як елементи новітніх технологій, так і традиційні методи навчання. Застосування методу кейса використовується в системі перепідготовки спеціалістів у галузі права (особливо при заочній та дистанційній формах навчання). Правоохоронці, працівники системи МВС, представники інших правових спеціальностей, які бажають підвищити свою кваліфікацію без відриву від роботи, разом з підручниками отримують в бібліотеці спеціальні посібники, навчальні плани, методички, інформаційні та рекомендаційні посібники, за допомогою “Internet” мають можливість використовувати банки даних інформаційного поля бібліотеки Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого.

Завдяки активному впровадженню в практику роботи нових інформаційних технологій, створенню необхідних електронних ресурсів, забезпеченню оперативного, широкого доступу до матеріалів у мережі Internet, відображених на сайті бібліотеки, зростає її роль як рівноправного учасника навчально-виховного процесу.

А це спонукає бібліотеку активізувати роботу зі створення зведеного електронного каталогу на інформаційно-бібліотечні ресурси, який реалізований на базі прикладної програми “Система автоматизації бібліотеки” (ПП САБ). Він є багатофункціональним, оскільки в ньому суміщено функції систематичного, топографічного і службового каталогів. Крім того автоматизована технологія індексування документів, що надходять до бібліотеки як у вигляді традиційних носіїв, так і на нетрадиційних носіях, істотно підвищує якість обслуговування, полегшує пошук необхідної інформації, робить його привабливішим для користувача.

На ефективне забезпечення навчально-виховного процесу спрямована і тісна співпраця бібліотеки з кафедрами та інформаційними підрозділами академії. Зокрема на кафедрах створюються локальні електронні каталоги, з метою їх подальшого відображення в генеральному електронному каталозі академії та створення єдиного доступу до цього каталогу внутрішніх користувачів (у мережі Internet) та зовнішніх користувачів (у мережі Internet). Через створення локальних електронних каталогів та їх підключення до генерального каталогу академії планується вирішити завдання автоматизації віддалених її філій.

З метою якісного інформаційного забезпечення навчально-виховного процесу в бібліотеці академії створюється так звана гібридна бібліотека, в якій разом з фондами на

традиційних носіях, все більший обсяг складають фонди документів і даних на нетрадиційних носіях, у тому числі на компакт-дисках, CD-ROM та дискетах, на жорстких дисках персональних комп’ютерів тощо. Для цього в бібліотеці Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого:

- створено відділ сканування і опрацювання текстових документів;
- на сервері бібліотеки створюється “банк” повнотекстових (гіпертекстових) документів, отриманих в результаті згаданого опрацювання, а також з інших джерел (у тому числі на дискетах), отриманих з видавничого відділу електронною поштою та іншими каналами;
- планується створити відділ зберігання і перегляду компакт-дисків (та інших машинних носіїв електронних документів).

На підставі сказаного, можна зробити висновок, що участь нашої бібліотеки в навчально-виховному процесі академії сприяє ефективному та якісному інформаційно-документному забезпеченню підготовки висококваліфікованих фахівців права, створює умови для формування у студентів-юристів навичок самостійної роботи, творчого, активного мислення, свідомого ставлення до своєї майбутньої професійної діяльності.

Насамкінець слід зазначити, що важливою проблемою сучасної педагогіки є питання про співвідношення інформаційно-технічних засобів навчання з особистісними характеристиками викладача. Усвідомлюючи, що педагог є не тільки джерелом науково-освітньої інформації для студента, а й виховує його, бібліотека акумулює у відповідних розділах бібліотечного фонду матеріали з новітніх досягнень педагогіки, психології, мистецтва спілкування, етики, конфліктології тощо.

Список використаної літератури

1. Авдєєнко А.П. Інтенсифікація навчального процесу та організація самоосвітньої роботи студентів / А.А.Авдєєнко, Л.В.Дементій, О.Є. Полянов // Пробл. освіти: Наук.-метод. зб. — К.: Наук.-метод. центр вищ. освіти, 2001. — Вип. 24. — С. 108—111.
2. Величко О.Б. Гуманітаризація освіти та її вплив на становлення особистості студента: (соціокультурний аспект в межах кризового соціуму) // Пробл. культури: Наук.-метод. зб. — К.: Наук.-метод. центр вищ. освіти, 2001. — Вип. 24. — С. 25—29.
3. Вороб'єв Г.Г. Наука как информационная система // Науч.-техн. информация. — 2002. — № 2. — С. 1—15.
4. Головка М.В. Загальні тенденції та психолого-педагогічні проблеми запровадження сучасних технологій навчання // Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. / — К.: Наук.-метод. центр вищ. освіти, 2001. — Вип. 30. — С. 89—98.
5. Дворкина М.Я. Информационное обслуживание: социокультурный подход. — М.: ИПО “Профиздат”, 2001. — 112 с.
6. Діденко М.М. Формування виховної функції в процесі взаємозв'язку лекцій, семінарських занять та самостійної роботи студентів // Пробл. освіти: Наук.-метод. зб. / — К.: Наук.-метод. центр вищ. освіти, 2002. — Вип. 26. — С. 74—79.

Надія Пасмор,
директор бібліотеки Національної
юридичної академії
імені Ярослава Мудрого, м. Харків